УДК 616.89+615.851
DOI: https://doi.org/10.17721/3041-1491/2024.11-46

Наталія СТЕПАНОВА, канд. психол. наук, ст. наук. співроб.
ORCID ID: 0000-0001-6055-8119
e-mail: nm_stepanova@ukr.net
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ: ПОТРЕБА У ПІДТРИМЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. ***Війна в Україні стала відчутним додатковим стресом для більшої частини студентської молоді. Метою публікації є визначення потреби в підтримці та захисті ментального здоров'я у здобувачів вищої освіти в умовах військового конфлікту, а також задоволення цих потреб.***

Методи. ***Досліджувалася готовність учасників освітнього процесу звернутися за допомогою до фахівців у сфері психічного здоров'я. Проаналізовано бар'єри та стигми, що заважають студентам отримати своєчасну кваліфіковану допомогу, а також доступність психологічних послуг у вишах. Дослідження проводилося методом онлайн-опитування та фокус-груп. Онлайн-опитування проходило у два етапи та охопило 2511 студентів 17 вишів України.***

Результати. ***За результатами дослідження виявлено ознаки погіршення психічного здоров'я у більшості респондентів та невелику кількість звернень з їхнього боку за кваліфікованою допомогою. Встановлено, що найчастіше студенти власні психологічні проблеми вирішували самотужки або зверталися за підтримкою до рідних, друзів та близьких.***

Висновки. ***Фокус-групове дослідження за участі 40 студентів та викладачів дозволило виявити більш глибинне розуміння потреби у психологічній підтримці ментального здоров'я здобувачів вищої освіти, визначити певні бар'єри та стереотипи, які перешкоджають їм звертатися за спеціалізованою допомогою. З'ясовано наявні можливості в отриманні психологічної допомоги та досліджено пропозиції щодо надання та поліпшення сервісу психологічної підтримки. Впровадження отриманих результатів у практику вишів України дозволить удосконалити ефективний психологічний супровід студентів під час навчання в умовах війни для підтримання їхнього ментального здоров'я.***

Ключові слова: ***ментальне здоров'я, студенти, фокус-група, потреба в підтримці, війна.***

Вступ

Третій рік повномасштабної війни, розв'язаної росією в Україні, негативно вплинув на ментальний та психоемоційний стан здобувачів вищої освіти (Kurapov et al., 2022). Більшість із них перебувають під подвійним стресовим пресингом. З одного боку, – безперервні травмуючі події (часто в найекстремальнішій формі): військові дії, перебування під обстрілами, життя в окупації, втрата житла, загибель близьких та рідних, загроза власній безпеці, що викликають тривожність, паніку, депресію, роздратування, психоемоційне виснаження, апатію тощо (Pavlova, & Rogowska, 2023). З іншого боку, – насичений навчальний процес, який у перспективі дозволяє здобути фах та закласти основу майбутньої кар'єри (Pei et al., 2024). І для студентів вкрай

© Степанова Наталія, 2024

важливо, незважаючи на стрес, пов'язаний із війною, не втратити мотивацію до навчання та до обраної професії.

Подвійне психологічне навантаження вимагає від учасників освітнього процесу в цих непростих умовах надмірних зусиль, що ставить їх у доволі вразливе психоемоційне становище. І в такій ситуації перебуває більшість учасників освітнього процесу (Hunt, & Eisenberg, 2010).

Наявні наукові дослідження та гіркий досвід інших країн (Murthy, & Lakshminarayana, 2006), що постраждали від збройних конфліктів, свідчать, що негативний вплив війни на ментальне здоров'я, особливо молоді, є багатогранним і довготривалим (Кічула та ін., 2024; Raccanello et al., 2024; Sheather, 2022). Навіть у тих, кому вдалося стійко перенести перші місяці військової агресії, не виключено у подальшому, як зазначає міжнародна практика (Hang et al., 2021), може розвинутися цілий спектр негативних проявів психічного здоров'я: психологічне виснаження, різного роду психічні розлади, поведінкові зміни, що можуть стати серйозною перешкодою для їхньої повноцінної участі у повсякденному житті (Jawaid, Gomolka, & Timmer, 2022).

Тож потреба у психологічній підтримці студентської молоді в Україні від початку війни відчутно зросла. Зважаючи на той факт, що ця проблема за останні два роки набула рангу одного з державних пріоритетів, спрямованих на подолання кризових викликів, для збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу назріла необхідність впровадити у вишах гнучку і водночас ефективну систему психологічної підтримки та профілактичних заходів для створення безпечних, психологічно комфортних умов навчання (Limone, Toto, & Messina, 2022). Водночас варто ввести освітню програму щодо основ збереження ментального здоров'я та психологічної самодопомоги.

На жаль, аналіз сучасних наукових напрацювань у сфері підтримання ментального здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах повномасштабної військової агресії свідчить про те, що ця тема ще недостатньо і не всебічно досліджена українськими вченими (Martsenkovskyi et al., 2024). Вивченням факторів впливу війни на ментальний стан студентської молоді займалися закордонні науковці M. Yukhymenko-Lescroart, P. Limone, G. Miller, R. Murthy та вітчизняні – О. Чернякова, Н. Ковальова, Н. Харитонова, Л. Опанасенко, І. Мартиненко, Л. Карамушка, О. Стахов та інші. Проте дотепер відсутні дослідження щодо визначення потреби у психологічній підтримці з боку самих учасників освітнього процесу під час збройного конфлікту, що зумовлює наукову актуальність зазначеної теми.

Мета публікації – визначити потреби у студентської молоді українських вишів у підтримці та захисті ментального здоров'я в умовах війни, а також задоволення цих потреб.

Методи

Матеріал дослідження представлений у вигляді результатів кількісного (онлайн-опитування) та якісного фокус-групового дослідження. Опитувальник мав такі розділи: соціодемографічний; підтримка психічного здоров'я (питання

про звернення за професійною та непрофесійною підтримкою до і під час війни); самооцінювання ментального здоров'я та благополуччя (за шкалою від 0 до 10 до та після війни); комплекс зі стандартизованих психодіагностичних шкал для виявлення ознак психічних розладів, а саме: посттравматичного стресового розладу (PC-PTSD-5); депресії (PHQ-9); генералізованого тривожного розладу (GAD-7); суїцидальності (PSS); вживання психоактивних речовин (CRAFFT), а також порушень сну (ISI). Ця публікація представляє результати, пов'язані із частиною опитування про психологічну підтримку ментального здоров'я учасників освітнього процесу.

Кількісне дослідження проводилося серед студентів 17 вишів України у два етапи: перший етап охопив період з квітня по червень 2022 року (1113 респондентів); другий етап – з вересня по листопад 2023 року (1398 опитуваних). Більшість учасників обох опитувань були віком 18–20 років (59,7 % і 82 % відповідно) та жіночої статі (78,4 % і 75,5 % відповідно).

Якісне фокус-групове дослідження було проведено для більш глибокого розуміння потреби студентів в отриманні психологічної підтримки під час війни. У шести фокус-групах, проведених у березні-квітні 2024 року, взяли участь 24 студенти віком 19–21 років (факультету психології, інституту біології та медицини КНУ імені Тараса Шевченка, факультету комп'ютерної інженерії та управління Харківського національного університету радіоелектроніки) та 16 викладачів (інституту біології та медицини, економічного факультету, воєнного інституту КНУ імені Тараса Шевченка, факультету комп'ютерної інженерії та управління Харківського національного університету радіоелектроніки), більшість з яких мають стаж роботи понад 20 років. Опитування проходило анонімно. За згодою учасників дискусія супроводжувалась аудіозаписом. Середня тривалість фокус-групи становила 1,5 год.

Учасники фокус-груп обговорили чотири основні питання:

1) які бар'єри заважають студентам звертатися за психологічною або психіатричною допомогою?

2) які стереотипи щодо отримання психологічної або психіатричної допомоги поширені серед студентів?

3) чи здійснюються у вашому навчальному закладі заходи щодо підтримки ментального здоров'я студентської молоді?

4) які послуги з підтримки ментального здоров'я для студентів вважаєте доцільним впровадити на рівні навчального закладу?

Результати фокус-групового дослідження проаналізовано за допомогою стратегій тематичного аналізу (Braun, & Clarke, 2006).

Результати

За результатами проведеного дослідження виявлено низький рівень психологічного благополуччя у переважної більшості українських студентів: у 2022 р. на його низький рівень вказали 75,0 % студентів, а в 2023 р. – 64,9 %. Значна кількість опитаних зазнали впливу травматичних подій 67,4 % (2022) і 91,1 % (2023). Виявлено ознаки порушень психічного здоров'я у студентів:

помірні та важкі симптоми тривоги у 44,7 % (2022) та 34,1 % (2023); помірні та важкі симптоми депресії у 47,2 % (2022) і 33,6 % (2023). Більш детальну інформацію щодо інших результатів можна знайти у відповідних статтях цього дослідження (Pinchuk et al., 2024, p. 121–151).

Незважаючи на погіршення стану ментального здоров'я, за психологічною підтримкою з двох опитаних груп звернувся лише майже кожен сьомий студент – 378 (15 %). Водночас у 2023 р., на другий рік війни, потреба у психологічній допомозі значно зросла, при цьому переважна більшість респондентів надали перевагу особистим консультаціям у фахівців (рис. 1).

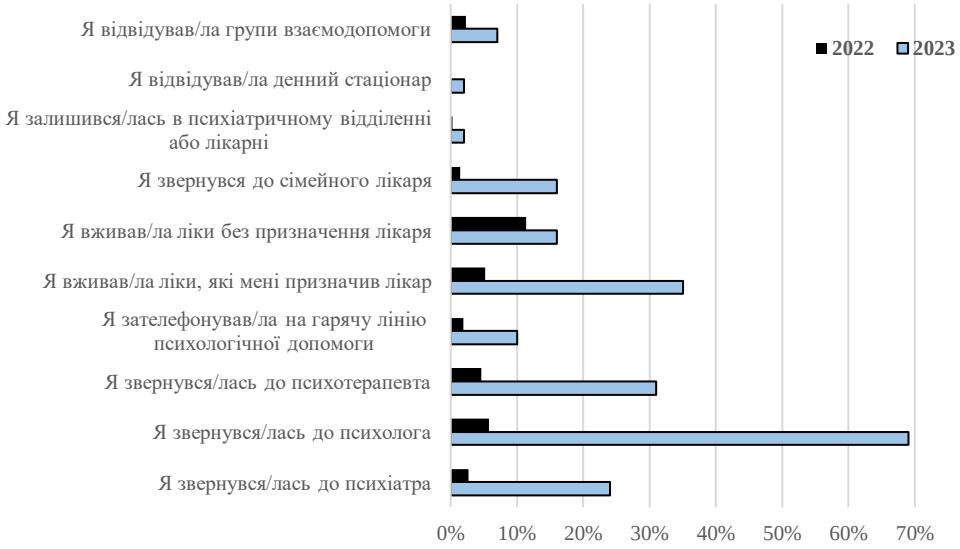

Рис. 1. Характеристики пошуку професійної підтримки серед студентів

У 2023 р. найчастіше студенти користувалися послугами психологів (69 %) порівняно з 2022 роком (5,8 %), психотерапевтів (31 % і 4,6 % відповідно) та психіатрів (24 % і 2,7 %). Більше у 2023 р. респонденти зверталися і до сімейних лікарів (16 %), тоді як у 2022 р. їх відвідали лише 1,4 %. Кожен десятий здобувач вищої освіти (10 %) на другий рік війни телефонував на гарячу лінію, у 2022 р. – 1,9 %.

Значна частина студентів у 2023 р. (35 %) стали приймати призначені лікарем медикаментозні препарати, у 2022 р. до них вдавалися 5,2 %, а от без призначення лікаря їх вживала приблизно однакова частка респондентів (у 2022 р. – 11,4 %, у 2023 р. – 16 %). Відносно невелика група студентів відвідувала групи взаємодопомоги (2,3 % у 2022 р. та 7 % у 2023 р.). Натомість пошук психологічної підтримки у рідних, близьких та друзів були поширеними в обох опитуваннях (39,3 % – у 2022 р., 40,3 % – у 2023 р.). Самотужки психотравмуючі бар'єри долали більше половини респондентів (60,9 % у 2022 р. та 55 % у 2023 р.). Загалом, як показали обидва дослідження, потреба у

психологічній допомозі серед студентів у 2023 р. порівняно з 2022 роком відчутно зросла.

Дискусії у фокус-групах показали, що з початку війни стан психічного здоров'я погіршився не тільки у студентів, а й у викладачів. Проте, на думку учасників, звернутися за психологічною підтримкою багатьом студентам перешкоджають ряд бар'єрів та стигм: необізнаність; страх осуду та розголошення; впевненість у здатності впоратися самостійно, фінансові обмеження; недовіра до професіоналізму фахівців; упередженість; нерозуміння суті допомоги; знецінення власних проблем; негативний досвід звернень; брак часу; неготовність "відкритися"; побоювання, що зроблять об'єктом досліджень; упереджена позиція сім'ї.

На перешкоді, на переконання учасників, також стоїть ряд стереотипів: психологічна допомога лише для психічно хворих; звернення до психолога – прояв слабкості; проблеми вирішаться самі собою; страх, що перетворять на "овоча"; релігійні забобони; звільнять з університету; навіщо фахівці, коли є друзі чи батьки; нічим не допоможуть, а на гроші розкрутять; а що люди скажуть?

Учасники фокус-груп зазначили, що у вишах стали приділяти більше уваги підтримці ментального здоров'я. Діють психологічні служби. Проводиться психологічна просвіта та інформування: тематичні конференції, семінари, лекції, вебінари, курси тощо. Функціонують спеціалізовані сайти та телеграм-канали. За словами студентів, позитивний вплив мають курси "Самодопомога+"; підтримка у чаті "Helper Hub", "Teenergizer"; групові сесії та гуртки.

Водночас учасники наголосили на доцільності запровадження психологічних кабінетів на факультетах; штатних психологів; скринінгу стану ментального здоров'я учасників освітнього процесу для вчасного виявлення психічних порушень і перенаправлення до фахівців; курсу в освітніх програмах управління стресом "Самодопомога +"; сервісу доступних психологічних послуг; тренінгів за участю психологів-практиків; алгоритму дій підтримки ментального здоров'я; освітніх програм зі стресостійкості на базі провідного світового досвіду.

Дискусія і висновки

Більшість здобувачів вищої освіти із початком війни через перенесені психологічні травми мають відчутні ознаки погіршення психічного здоров'я. Проте лише незначна частина респондентів зверталася за психологічною допомогою, хоча потреба в ній значно зростає. Виявлено певні бар'єри та стереотипи, які перешкоджають зверненню студентів за психологічною підтримкою.

Результати дослідження свідчать, що потреба у психологічній допомозі зростає із тривалістю війни, а ігнорування ментальним здоров'ям у майбутньому може призвести до розвитку психічних розладів. Констатовано, що, хоч в українських вишах більше стали приділяти уваги підтримці

ментального здоров'я, цих заходів ще недостатньо і необхідно розширити та поліпшити сервіс доступних психологічних послуг.

Таким чином, набуває актуальності вдосконалення системи психологічного супроводу студентської молоді в українських вишах та необхідність розробки і впровадження інноваційної моделі захисту ментального здоров'я здобувачів вищої освіти у воєнний та повоєнний періоди.

Подяки, джерела фінансування. Дослідження виконано за допомогою грантової підтримки Національного фонду досліджень України у межах конкурсу "Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди" у рамках реалізації проєкту "Інноваційна модель захисту ментального здоров'я студентської молоді у воєнний та повоєнний періоди" (реєстраційний номер 2022.01/0030).

Список використаних джерел

Кічула, М., Заворотна, В., Трущенкова, Л., & Вишньовський, А. (2024). Психічне здоров'я студентів в умовах воєнного стану як соціальна парадигма. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 4, 23–28. https://doi.org/10.11603/1681-2786.2023.4.14422

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Hang, N.K., Trang, L.T., Huong, H.T.T., Huong, N.T., Khoi, N.D., Nguyen, M., & Le K. (2021, Sep. 16). *The Long-run Effects of War: A Literature Review*. https://doi.org/10.31219/osf.io/kg39r

Hunt, J., & Eisenberg, D. (2010). Mental health problems and help-seeking behavior among college students. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 46(1), 3–10. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.08.008

Jawaid, A., Gomolka, M., & Timmer, A. (2022). Neuroscience of trauma and the Russian invasion of Ukraine. *Nature human behaviour,* 6(6), 748–749. https://doi.org/10.1038/s41562-022-01344-4.

Kurapov, A., Pavlenko, V., Drozdov, A., Bezliudna, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2022). Toward an Understanding of the Russian-Ukrainian War Impact on University Students and Personnel. *Journal of Loss and Trauma*, 28(2), 167–174. https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838

Limone, P., Toto, G.A., & Messina, G. (2022, Nov. 25). Impact of the COVID-19 pandemic and the Russia-Ukraine war on stress and anxiety in students: A systematic review. *Front. Psychiatry*, 13, 1081013. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.1081013

Martsenkovskyi, D., Shevlin, M., Ben-Ezra, M., Bondjers, K., Fox, R., Karatzias, T., Martsenkovska, I., Martsenkovsky, I., Pfeiffer, E., Sachser, C., Vallières, F., & Hyland, P. (2024, Mar. 27). Mental health in Ukraine in 2023. *Eur. Psychiatry*, 67(1), e27. https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2024.12

Murthy, R.S., & Lakshminarayana, R. (2006, Feb.). Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry*, 5(1), 25–30. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles /PMC1472271/

Pavlova, I., & Rogowska, A.M. (2023, Dec. 1). Exposure to war, war nightmares, insomnia, and war-related posttraumatic stress disorder: A network analysis among university students during the war in Ukraine. *Journal of Affective Disorders*, 342, 148–156. https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.09.003

Pei, J., Amanvermez, Y., Vigo, D., Puyat, J., Kessler, R.C., Mortier, P., Bruffaerts, R., Rankin, O., Chua, S.N., Martínez, V., Rapsey, C., Fodor, L.A., David, O.A., Garcia, C., & Cuijpers, P. (2024). Sociodemographic Correlates of Mental Health Treatment Seeking Among College Students: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychiatr. Serv.*, 75(6), 556–569. https://doi.org/10.1176/appi.ps.20230414

Pinchuk, I., Solonskyi, A., Yachnik, Y., Kopchak, O., Klasa, K., Sobański, J.A., & Odintsova, T. (2024). Psychological well-being of Ukrainian students three months after the emerge of full-scale war. *Psychiatria Polska*, 58(1), 121–151. https://doi.org/10.12740/PP/177073

Raccanello, D., Burro, R., Aristovnik, A., Ravšelj, D., Umek, L., Vicentini, G., Hall, R., Buizza, C., Buzdar, M.A., Chatterjee, S., Cucari, N., Dobrowolska, B., Ferreira-Oliveira, A.T., França, T., Ghilardi, A.,

Inasius, F., Kar, S.K., Karampelas, K., Kuzyshyn, A.,… Tomaževič, N. (2024, Apr. 12). Coping and emotions of global higher education students to the Ukraine war worldwide. *Sci. Rep.*, 14(1), 8561. https://doi.org/10.1038/s41598-024-59009-3

Sheather, J. (2022, Feb. 25). As Russian troops cross into Ukraine, we need to remind ourselves of the impact of war on health. *BMJ*, 376, o499. https://doi.org/10.1136/bmj.o499

References

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Hang, N.K., Trang, L.T., Huong, H.T.T., Huong, N.T., Khoi, N.D., Nguyen, M., & Le K. (2021, Sep. 16). *The Long-run Effects of War: A Literature Review*. https://doi.org/10.31219/osf.io/kg39r

Hunt, J., & Eisenberg, D. (2010). Mental health problems and help-seeking behavior among college students. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 46(1), 3–10. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.08.008

Jawaid, A., Gomolka, M., & Timmer, A. (2022). Neuroscience of trauma and the Russian invasion of Ukraine. *Nature human behaviour,* 6(6), 748–749. https://doi.org/10.1038/s41562-022-01344-4

Kichula, M.Y., Zavorotna, V.M., Trushchenkova, L.V., & Vyshniovsky, A.V. (2024). Mental health of students under martial law as a social paradigm. *Bulletin of Social Hygiene and Health Protection Organization of Ukraine*, 4, 23–28 [in Ukrainian]. https://doi.org/10.11603/1681-2786.2023.4.14422

Kurapov, A., Pavlenko, V., Drozdov, A., Bezliudna, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2022). Toward an Understanding of the Russian-Ukrainian War Impact on University Students and Personnel. *Journal of Loss and Trauma*, 28(2), 167–174. https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838

Limone, P., Toto, G.A., & Messina, G. (2022, Nov. 25). Impact of the COVID-19 pandemic and the Russia-Ukraine war on stress and anxiety in students: A systematic review. *Front. Psychiatry*, 13, 1081013. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.1081013

Martsenkovskyi, D., Shevlin, M., Ben-Ezra, M., Bondjers, K., Fox, R., Karatzias, T., Martsenkovska, I., Martsenkovsky, I., Pfeiffer, E., Sachser, C., Vallières, F., & Hyland, P. (2024, Mar. 27). Mental health in Ukraine in 2023. *Eur. Psychiatry*, 67(1), e27. https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2024.12

Murthy, R.S., & Lakshminarayana, R. (2006, Feb.). Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry*, 5(1), 25–30. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1472271/

Pavlova, I., & Rogowska, A.M. (2023, Dec. 1). Exposure to war, war nightmares, insomnia, and war-related posttraumatic stress disorder: A network analysis among university students during the war in Ukraine. *Journal of Affective Disorders*, 342, 148–156. https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.09.003

Pei, J., Amanvermez, Y., Vigo, D., Puyat, J., Kessler, R.C., Mortier, P., Bruffaerts, R., Rankin, O., Chua, S.N., Martínez, V., Rapsey, C., Fodor, L.A., David, O.A., Garcia, C., & Cuijpers, P. (2024). Sociodemographic Correlates of Mental Health Treatment Seeking Among College Students: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychiatr. Serv.*, 75(6), 556–569. https://doi.org/10.1176/appi.ps.20230414

Pinchuk, I., Solonskyi, A., Yachnik, Y., Kopchak, O., Klasa, K., Sobański, J.A., & Odintsova, T. (2024). Psychological well-being of Ukrainian students three months after the emerge of full-scale war. *Psychiatria Polska*, 58(1), 121–151. https://doi.org/10.12740/PP/177073

Raccanello, D., Burro, R., Aristovnik, A., Ravšelj, D., Umek, L., Vicentini, G., Hall, R., Buizza, C., Buzdar, M.A., Chatterjee, S., Cucari, N., Dobrowolska, B., Ferreira-Oliveira, A.T., França, T., Ghilardi, A., Inasius, F., Kar, S.K., Karampelas, K., Kuzyshyn, A.,… Tomaževič, N. (2024, Apr. 12). Coping and emotions of global higher education students to the Ukraine war worldwide. *Sci. Rep.*, 14(1), 8561. https://doi.org/10.1038/s41598-024-59009-3

Sheather, J. (2022, Feb. 25). As Russian troops cross into Ukraine, we need to remind ourselves of the impact of war on health. *BMJ*, 376, o499. https://doi.org/10.1136/bmj.o499

Отримано редакцією збірника / Received: 31.07.24
Прорецензовано / Revised: 15.08.24
Схвалено до друку / Accepted: 01.10.24

Nataliia STEPANOVA, PhD (Psychol.), Senior Researcher
ORCID ID: 0000-0001-6055-8119
e-mail: nm_stepanova@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MENTAL HEALTH OF STUDENTS: NEED FOR SUPPORT IN WARTIME

Introduction. ***The war in Ukraine has become a significant additional stressor for most students. The purpose of this publication is to identify the need for support and protection of the mental health of higher education students during a military conflict, as well as to meet this need.***

Methods. ***The readiness of participants in the educational process to seek help from mental health professionals was studied. Barriers and stigmas that prevent students from receiving timely qualified help, as well as the availability of psychological services at universities, were analyzed. The research was conducted using online surveys and focus groups. The online survey was conducted in two stages and covered 2,511 students from 17 universities in Ukraine.***

Results. ***The study revealed signs of worsening in the mental health of the majority of respondents and a small number of requests for qualified help from them. It was found that most often students resolved their psychological problems on their own or sought support from family, friends, and close ones.***

Conclusions. ***A focus group study involving 40 students and teachers allowed for a deeper understanding of the need for psychological support for the mental health of higher education students, identifying certain barriers and stereotypes that prevent them from seeking specialized help. The available options for receiving psychological help were identified, and suggestions for providing and improving psychological support services were studied. Implementing the results obtained into the practice of Ukrainian universities will improve the effective psychological support of students during their studies in wartime to maintain their mental health.***

Keywords: ***mental health, students, focus group, need for support, war.***

Автор Н. Степанова заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author N. Stepanova declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.